

certe, si cl. Editoris loco fuisset, quanquam in alia re, tamen imitati essemus rationem eam, quam de Epaminonda Cornelius Nepos in eius vita c. 3. fin. narravit. Deinde vero, non verendum erat, ne adolecentes parum cauti, in legendo Manilio auctoritatibus moverentur. Qui enim tiro-nes sunt, ut hac cautione adhuc opus habeant, iis non scrip-
tae videntur illae doctorum virorum, nec ipsius Cl. Editoris in Manilium notae; qui vero iam sine cortice natant, ac pos-
sunt has notas cum fructu legere, iis non perinde est, quis cuiusque notae auctor fuerit. Non enim solum scire cu-
piunt, *quid* dictum sit, sed etiam *quis* dixerit, ut colligere in-
de possint, quid, et quantum quisque illorum virorum ad il-
lustrandum Manilium attulerit.

Ceterum, his monendis nihil detractum volumus lau-
dibus cl. Stoeberi, cuius in Manilium merita, (ut cuilibet ap-
parebit,) lubentissime agnoscimus, iidemque simul eundem
hortamur, imo rogamus, ut pergat nobis sistere alios poetas
latinos, ex illis difficilioribus, et rarioribus, eo habitu, quo
iam Manilium nobis exhibuit. Credimus enim, si parem in
iis edendis diligentiam praestiterit, doctissimi cuiusque prae-
conia et laudes ei minime defuturas.

**DE TOPICIS SCHEDIASMA. AUCTORE
I. H. LAMBERT.**

I.

Quod in contemplandis *rebus corporeis* vel inprimis sese
offert immensum spatium, huiusque dimensiones, in-
tervalla, distantiae, loca, ceteraeque eius determinatio-
nes, horum omnium saltem *analogia* in *rebus mere intellectu-
alibus* reperire sibi visi sunt, qui ab antiquissimis retro tempo-
ribus *ideis abstractis* nomen imponere, ipsasque ideas sibi per-
ceptas

ceptas cum aliis communicare studuerunt. Hinc nata nomina *idearum sublimium, profundarum, longoque intervallo ab invicem remotarum, mundi intellectualis, campi Scientiarum*, et id genus innumera alia. Nec defuerunt qui in istiusmodi *campis* singula loca inquirere, eaque ad certas classes revocare adgrederentur. Hinc artis illius, quae vel hanc ob causam *topica* dicta est, prima petuntur initia, veraque, si quidem curatius excolenda sit, fundamenta. An vero ulterius excoli, pleniusque adornari haec ars vel possit, vel etiam mereatur, altioris utique simul et difficilioris indaginis res est. Quod si enim specimina illa contuearis, quibus iam inde ab ARISTOTELIS temporibus rem omnem absolvere putarunt, quotquot in perficienda hac arte suam collocarunt operam, non mirum esse facile perspicias, si rem istam alternatim velut in lucem protractam, iterumque reiectam, speciminaque illa admodum manca, usuque fere omni esse destituta, audacter satis pronuntiare complures videas. Ego vero aequa lance cuncta sigillatim expendere eo minus dubitavi, quo curatius a primis originibus repetenda res est, si quidem singula excutere, debitumque *Arti topicae* statuere velis pretium.

II.

Et quidem, si vel ipsum Artis nomen spectes, latissime eam patere haud aegre deprehendes. Eousque enim sese extendit vis nominis, quousque in mundo intellectuali applicabilis est *loci situsque* idea. Hinc cuncta ea, quae vel in ipsis literis elegantioribus, de idearum dictorumque sublimitate, quae in Scientiis solidioribus de earundem *profunditate, intervallis* immensis, horrendisque velut *abyssis* praecipiuntur, cuncta ista, veri nominis *topica* ars, vel *Scientia*, suo velut iure sibi vindicat. Et si haud inanis sit *campi scientiarum* denominatio, ab ipsa hac arte et hoc expectare fas erit, ut singulas Scientias, earumque partes, veluti totidem immensi regni vel orbis cuiusdam provincias, ea ratione in mappa sistat delineatas, qua ipsae sibi sunt contiguae, sive iam cogniti sint,

sive adhucdum lateant limites illi, quibus ab invicem separantur. Talis vero si unquam prodeat mappa scientiarum topographica, non modo in universum loca sistet fontium et rivulorum, totum scientiarum orbem irrigantium, terrasque et provincias humana iamjam industria excultas; verum et ingentes illos terrarum mariumque tractus, quorum vix adhuc nota sunt nomina, quorumque existentia vel inde colligitur, quod dantur scientias ingenti intervallo adhuc ab invicem seiunctae, etsi utique eas vel necessario cohaerere, atque in uno eodemque Continenti collocandas esse, facile perspiciatur. Sic enim v. gr. si vel in summis orbis istius Alpibus colles Metaphysicam, unde rivuli fluviique per omnes scientiarum campos defluere queant, notabis quidem flumina ista, quibus irrigatur physica et chymia experimentalis, at tractum illum, qui Somatologiae universali proprius dicandus est, cum admodum inculta sit intermedia haec regio, vix nominibus quibusdam designare dabitur. Similia intervalla fere incognita inter Cosmologiam transcendentem et Astronomiam, inter Dynamicam transcendentem et Mechanicam etc. notanda esse reperies. Notiora esse videbis fluminum ostia, et ubivis fere patere ad littora maris vias, tum natura planas, tum arte factas. E longinquo conspicias alta montium cacumina, praecclusos vero praecipitesque aditus, ita ut liquido pateat, haud secus notas esse scientiarum provincias, ac nota sunt Africae vel Americae litora, ignotae interiores utriusque partes. At vero ulterius extendendae huic comparationi superfedere hic liceat. Hoc unum adiungam, summam futuram dein huiuscemodi mappae perfectionem, simulac eo reduci possit, ut characteristicam exhibeat cognitionis humanae delineationem.

III.

Alia datur artis topicae pars, cuius limites extendere, ususque exponere, hisce paginis constitui. Varia ista subiit fata, variasque mutationes, quas aliquantum perlustrare haud
abs

abs re erit. Ansam dedit ARISTOTELES. Perplexit is *argumenta* quaecumque, et cuicumque *thesi* vel probandae, vel reiiciendae, idonea, si invicem comparentur, ita aliqua ex parte esse similia, ut haud aegre in certas definitasque classes referri paterentur. Hinc illius *Topica*, hinc decem eius *categoriae*, hinc in *Logica* et *rhetorica* plurima, *argumentorum inventionem* spectantia. Huic enim *argumentorum* inventioni, eique soli *topicam* artem destinavit, atque proinde admodum angustis eam circumscripsit limitibus ipse ARISTOTELES, eiusque sequaces; etsi inter hos fuerint, qui artem istam alio alioque modo adornare adgrederentur. CICERO eam magni fecit, et ipsemet in usus oratorios *topicam* conscripsit. *Ut enim, inquit; earum rerum, quae absconditae sunt, demonstrato et notato loco facilis inventio est: sic cum cum per-vestigare argumentum aliquod volumus, locos nosse debemus. Sic enim appellatae ab Aristotele sunt hae quasi sedes, e quibus argumenta promuntur. Itaque licet definire, locum esse argumenti sedem; argumentum autem rationem, quae rei dubiae faciat fidem.* Paucis his tota res declaratur, patetque simul, plus uno eam laborare defectu. Primo enim tantum de *argumentis utcumque probantibus* sermo est, etsi alia sint longe plurima, quae ab *Arte topica* iure meritoque expectentur. Deinde de *inveniendis* istiusmodi *argumentis* loquitur CICERO, etsi, quod apud omnes in confesso est, ars illa, quae *Topica* dicitur, non ipsa *argumenta*, verum modo varias eorum classes et species, vel titulos, enumerat. Verum quidem est, quod ait, facilem esse, demonstrato et notato loco, rerum absconditarum inventionem; attamen huiusmodi demonstrationem et notationem in arte *topica* frustra quaeras. Dicis enim, aurum quaerendum esse in montibus vel fodinis, certe hac ratione, nisi aliunde sciveris, montes istos vel fodinas egregie ignorabis. Rectius itaque iudicaverunt, qui *Artem topicam medium esse* dixerunt in *memoriam mentemque revocandi cuncta ea, quae, etsi nota iam sint, memoriaeque mandata, haud sua sponte succurrunt, quoties, vel quandocumque eorum meminisse e re est.*

IV.

Ipsa quoque ista notio deceptrix, qua *inveniendi artificium esse topicam* creditum est, in causa fuisse videtur, cur alio alioque modo tractandam et expoliendam esse hanc artem putarint plurimi ARISTOTELIS, hac saltem in parte, sequaces. Notissimi sunt versus quidam memoriales, quibus topicam omnem includere, brevissimeque exponere elaborarunt Scholastici, recentioresque philosophiae cultores. Ita v. gr. versus:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

Historicorum topicam sistere, ait ALSTEDIUS; eundem vero ad naturalem cogitandi rationem inflexit BAUMGARTEN in Aestheticis, sequentem in modum:

Quis, quibus auxiliis, quid, quomodo, cur, ubi, quando?

Idem quoque acutissimus philosophus ibidem commendat versusum topicum, eumque memorialem, sequentem:

Copia, nobilitas, veri lux certa moventis.

Hunc vero versusum potius *requisita bonae tractationis thematis aesthetici*, quam ipsas *sedes argumentorum* recitare, facile patet. Omnium vero uberrime sedes istas, vel locos, perferutatus est ALSTEDIVS. Rem omnem, quatenus eam perspexit, septem inclusit circulia, aitque *se eam non sine labore collegisse ex RAIMUNDI LULLII arte magna et brevi, Syntaxi GREGORII THOLOZANI, Cyclognomonicis GEMMAE TRISII, Rotis IASONIS DE NORES, et Scriptis IORDANI BRUNI*. Nihilominus tamen in Logica, ubi de inventionem agit, topicam ad mentem P. RAMI instruxit, qui in tractandis disciplinis tum ab ARISTOTELE; tum et ab EUCLIDE recessit. Fuerunt inter CARTESII affectus, qui cuncta revocarunt ad septem praedicamenta, disticho sequenti memoriae mandanda:

Mens,

*Mens, mensura, quies, motus, positura, figura,
Sunt cum materia cunctarum exordia rerum,*

Si vero de contrahenda re topica quaeratur, decem illae ARISTOTELIS categoriae commode ad quatuor reducuntur sequentes:

Substantia, qualitas, quantitas, relatio.

At vero huiuscemodi compendia *rebus in memoriam revocandis* parum adferunt adiumenti. Quod denique ad WOLFIUM attinet, ille relictis antecessorum topicis, et demonstrationibus potius, quam argumentis utcumque probantibus intentus, topicam dedit nullam, nisi sequentem hoc vocabulo denotare velis:

*Definitio, Divisio, axioma, postulatum, theorema,
Problema, Lemma, Corollarium, Scholion, Experientia.*

Patet vero, hos terminos, geometris iam ab antiquissimis temporibus familiares, formam potius et methodum, quam ipsam materiam eiusque fontes, seu locos, indicare. Ex recentioribus video complures eorum, qui de Logica scripserunt, de topicis mentionem iniecit, aliis vel solam termini definitionem tradentibus, aliis vero rem ipsam exhibentibus. Hos inter, praeter el. WALDINUM, potissimum video cel. CRUSIUM in Logica Specimen dedisse *Topicas ad genuinam meditandi methodum curatius adcommodandae*, etsi rem ipsam ex professo tractare, omnibusque absolutam sistere numeris, haud sit adgressus.

V.

Adversarios quoque nacta est Topica ars, qui eam defectibus laborare, omnique usu destitutam esse iudicarent. Sic vel ipse BAUMGARTEN in Aestheticis fatetur, se nunquam id esse expertum, ut in comparanda sibi elegantioris tractationis materia, dicendorumque copia et ubertate, ad topica recurrere necesse haberet. Nihilominus tamen ipsa artis topicae exercitia

C

con-

commendat *tironibus*. Acrior existit huic Arti hostis Auctor *Artis cogitandi*. Is enim disertis verbis inculcare lectoribus studet, *artem topicam non modo usu omni carere, verum maxime eam esse nocuam, praeter canones nimium generales, nimiumque a re remotos, et sententias maxime communes, et velut ex trivio desumptas, nil inde peti posse, quod in dato quovis casu ad rem faciat; magis eam garrulitati inani, quam verae et solidae eloquentiae esse idoneam, nullosque reperiri Oratores, qui in excogitandis Argumentis unquam ad Artem hanc confugerint. Verum quidem esse, Argumenta quaecunque ad locos topicos posse referri, nullo tamen modo ea inde esse petenda, vel ista methodo posse reperiri etc.* His commotus Auctor iste, topicam doctrinam tantum non omnino silentio praeteriit. Addit tamen, quod certe per omnia negare haud poterat, *haec ratione rem tractandam pluribus ex partibus, faciliusque spectandam se fflere* Unde topicam subiungit, qualem eam a CLAU-
BERGIO reperit adornatam. Nunc iam ad rem ipsam contemplandam propius accedamus.

VI.

Definitionem topices, qua *Ars esse traditur inveniendorum argumentorum*, partim erroneam esse, partim quoque debito angustiolem, supra vidimus (§. 3.). Utramque hanc ob causam cel. BAUMGARTEN eam esse *artem* dicit *praedicata certi subiecti secundum certum notionum subiecto sociarum ordinem in memoriam revocandi*. Haec utique definitio magis est ipsi rei adaequata. Latius tamen rem ipsam patere haud difficulter ostenditur. Etenim ad sola rei *praedicata* definitionem restringit cel. philosophus. His vero res omnis nequaquam absolvitur, siquidem per omnia meditati de quodam obiecto adiumento esse debeat topice. Ponas enim, obiecti cuiusdam theoriā vel nondum esse extructam, vel si detur aliqua, admodum eam esse confusam, magna ex parte erroneam, ita ut velut ab ovo repetenda res sit, si quidem ad genuinam eamque completam obiecti theoriā pertin-

pertingere, omnibusque hanc absolutam numeris sistere velis. Hanc vero provinciam in se suscepturus ante omnia id aget, ut undique cuncta ea conquirat, quae ad rem faciant, sive ex scriptis aliorum ista petat, sive ea colligat, quae ipsinet ad rem attendenti observantur, ipsique succurrunt. Cuncta vero ista ideo conquirat ac colligit, ut partes esse condendae theoriae possint, quibus selectis, debiteque ordinatis, et invicem connexis, systematica emergat obiecti propositi tractatio, et ipsa eius cognitio. Tum demum partes dici mereantur. Donec vero colliguntur, *fragmenta* rectius audiunt. Rarissime enim hoc evenit, ut eo ordine succurrant, quo proponenda sunt. Fragmenta vero ista utique ad certas definitasque revocari possunt classes; atque *Topices pars ea, de qua hic agitur, (§. 3.) istarum classum veluti inventarium vel repertorium est*, quod si omnibus suis partibus sit instructum, habebis utique unde dignoscas, an ea quae collegisti propositae theoriae fragmenta, rem omnem complectantur, vel an adhuc deficiant, quae ad completam obiecti theoriā necessario requiruntur. En ergo primum, eumque haud contemnendum Topices usum, quem in examinandis variis scientiarum partibus haud raro expertus sum, eoque magis, quo latius patet; si quidem hac ratione instruat Topice, ut cuncta ea designet, quae colligenda sunt theoriae fragmenta. Eundem hunc usum experiaris, cum ea diiudicanda sunt, quae alii de re quadam proposita literis mandarunt. Facile enim perspicies, quatenam capita tetigerint, et quatenam praeterierint silentio, quaque de causa utrumque sit factum, probabili saltem assequeris coniectura.

VII.

Quaeritur iam, qua ratione instruenda, singulisque suis loculantis adornanda sit Topice, quo huic saltem fini inserviat? Quoniam *revocandis in memoriam theoriae cuiuslibet fragmentis* inservire haec ars debet, facile patet, nequaquam in generalibus esse subsistendum, verum et descendendum ad

ea, quae maxime specialia sint, omnesque amplissimae theoriae partes veluti exhauriant, latebras, recessus, lacunas, hiatus, confusiones, ambiguitates, nodos demum gordios indicent, revocent in mentem, producant in lucem. Quod hac in re consilium dat cel. BAUMGARTEN in aestheticis, paucis, ut solet, indicat: *Memoriae, inquit, manda sciagraphiam ontologicorum aliquam praecipua sorundem definita comprehensam, et habebis topica catholica. Particulares locos dabit quaevis disciplina satis complete cognita, si potiora momenta — insigas alius memoriae.* Ad haec notandum, rectissime requiri cognitionem eorum, quae in condenda theoria obiecti cuiusvis, *ceu nota, praesupponuntur.* Topica enim ars unice *memoriae consulit*, et si data adsint nulla, neque habebis unde quaesita eruas. Unde, mea quidem sententia, praxis artis topicae *tyronibus* nec commendanda est, nec eos iuvat. Quod si tamen adsit, qui eos manuducat, utile utique erit abtracta topica in concretis indagandi exercitium. Porro haud ego dixerim, topices sciagraphiam, singulaque eius loculaementa, *memoriae esse mandanda.* Non enim *onerandae*, sed *levandae* memoriae dicata est. Ipsa vero anthologia, specialioresque cognitionis scientificas partes, non tam memoriae, quam intellectui *insigendae* sunt. Quod ubi indefesso studio feceris, usui erit topica sciagraphia debite extructa, omnibusque absoluta numeris. At vero, etsi cuncta ipsi inferantur definita ontologica, ista rem omnem haud absolvere, tum res ipsa, tum et facta pericula docuerunt. Philologicam enim partem si adiungas, nec ista usu carebit. Sic et dantur ex psychologicis, et cosmologicis, partes utiliter adii-ciendae.

VIII.

His ita pensatis, manum operi admovi, et quotquot reperire licuit topices capita, ea certa quadam ratione digesta, tabula offert praesenti Schediasmati adnexa. Vides in ea columnas septem, suis quasque inscriptas titulis. Quae media est, *rem in se spectatum* potissimum concernit. Quae proximi-

proxime antecedit, *res ad ens cogitans relationes* exhibet; a quae inde nascuntur *idealio*, et *nominalia*, utraque prima columna continentur. Mediam porro proxime sequitur quarta, quae *rem ad ens operans* refert; utraque ultima *relationes reales* potissimum, variaque *concomitantia*, exponuntur. Quae libet porro columna ita in partes divisa est, ut quae ad specialiores quasdam classes referuntur iuxta se invicem sint disposita, quantum quidem id facere licuit. Commoda visa est qualiscunque haec distributio, eamque vel hanc ob causam selegi, ut vitarem confusionem saltem omnimodam. Singularum vero capitum rationem reddere, eorumque explicationem dare, non est huius loci, cum ipsi lectores, quibus usui esse poterit haec tabula, tyrones non sint. Quodvis porro caput ceu obiectum spectare licet, ad ipsam topicam normam examinandum; quod si feceris, amplissimam uberrimamque habebis eius theoriam. Hac quoque ratione ipsemet tabulam locupletavi, eademque ratione ulterius locupletari poterit. Interea speciminis ergo quaedam adferam, ad explicationem quorundam capitum facientia.

IX.

Genera, species, classes, ipsaeque vocis *amphibolias*, ideae sunt admodum *affines*, ut aegre ab invicem distinguantur, et si huiusmodi distinctionem utique requirat curatior rei theoria. En ergo rationem, qua ego rem istam censeo expediendam. Sint A, C, D, etc. Subiecta, quibus idem tribuitur praedicatum M. Facile patet, M esse vel *genus*, vel *classem*, vel subesse ipsi voci M *amphiboliam*. *Genus* erit, quoties A, B, C, D etc. secundum eandem *formam* sint facta. *Genus* erit *superius*, si nonnisi *abstractum formae* retineatur. Hac ratione animalia, plantae etc. in *genera* et *species* distribuuntur. Quodsi vero nulla ipsis A, B, C, D etc. in sit *formae identitas*, M ad summum *classis* erit, ad quam, *ob commune quoddam praedicatum*, referri possunt. Hac ratione corpora quoad duritiam, molliem, elasticitatem, fluiditatem etc.

etc. in *classes* distribuuntur. Quodsi denique in singulis A, B, C, D etc. quaeras *attributum* M, atque hoc nequaquam ubivis *idem* esse deprehendas, voci M plures esse tribuendos *significatus* rite colliges, sive isti sint metaphoricici, sive toto caelo inter se differant. Sic. v. gr. voces, *lus composita*, aequae litem complicatam ac litem finitam significant, etsi res ipsae admodum ab invicem differant. Detectis amphiboliis, earum origo investiganda est, quippe saepius metaphorae et ideae transcendentes hac ratione in apricum produciuntur, unde quandoque saepius dantur allegoriae ulterius continuandae. Nascuntur vero amphiboliae, locumque habent

1. In vocibus primitivis per accidens, cum una eademque Syllaba, vel vox, duabus pluribusve rebus designandis adhibetur.
2. Cum ex incertitia generi vel classi tribuuntur, quae speciei, vel quibusdam tantum individuis, tribuenda sunt.
3. Si confundantur praedicata subiecti, obiecti, facultatis, actus, relationis, partium etc.
4. Si a mere contingentibus, accessoriis, transeuntibus, adparentiis externis etc. fiat rei denominatio.
5. Si confundantur gradus, dimensiones, causae et effectus propiores et remotiores, coexistentia cum successivis, etc.
6. Si misceantur imagines, adparentiae, similia, metaphorae etc.
7. Si ex abusu nominis verus fiat usus, vel pars primitivi significatus omittatur, pars detorqueatur etc.

Huc quoque referantur *Synonyma*, quae quidem rem eandem, haud tamen prorsus eandem, quinimo quandoque diversas, denotant, ipsasque vocis amphibolias detegunt. Locum vero habent atque oriuntur

1. In *primitivis* per accidens, et rarissime, si quidem dialectos provinciales excipias.
2. In *compositis* frequentius, prout variis modis combinantur partes vocem componentes.

3. In *denominationibus*, quae fiunt a parte, usu, scopo, fine, causa, medio, attributo, signo, caractere, imagine, sensatione etc. ab individuis, casibus singularibus, adiunctis etc.
4. In *nominibus metaphoricis*, praeter alia aliaque sumuntur similia, tertia comparationis etc. et vox ipsa ex parte cognitionis in aliam migrat.
5. In *metonymiis, paronymiis* etc.
6. In *derivatis*, pro vario derivandi modo, variisque adhibitis radicibus, particulis derivativis, praefixis, suffixis, encliticis etc. et pro variis rei partibus, affectionibus, relationibus, etc. ad quae in derivanda adcommodandaque voce attenditur etc.

X.

Singula haec conducunt ad colligendas *ideas* illas, quas *affines* vocare licet. Sunt vero hae plerumque ita comparatae, ut si res proposita sit substantia, accidens, relatio, gradus etc. *ideae* affines ex iisdem his classibus esse concipiuntur. Sic v. gr. affines esse reperiuntur *ideae*:

Pulcrum, perfectum, ordinatum, completum, elegans, concinnum, amplum, sublime, gratum, movens, gustosum etc.

itemque

sublime, altum, profundum, remotum, elatum, proximum, grande, amplum, etc.

Porro ad inveniendas *ideas affines* ipsa facit rerum affinitas. Sunt vero hae vel *similes*, vel *connexae*, vel *concomitantes*, vel *correlatae*, vel *ab invicem dependentes*; vel habent partes similes quidem, at aliter iunctas, dispositas, coordinatas; vel vicissim partes diversas, simili tamen ratione *connexas*; vel denique ratione originis, causarum, effectuum, usus, scopi etc. *affinitatem* inter se quandam habent. Porro *ideae affines*, cum facile confundantur, eo magis sunt examinandae, quo magis adterfam ordinatamque totius classis theoriam conferunt.

XI.

XI.

Addam adhuc quaedam de *Causis*. Amphibolis scaterere hanc vocem, in omnibus fere lingua, abunde constat. Quaeras v. gr. causam *substantiae, qualitatis, quantitatis*, merae denique *relationis*, utaque aliis aliisque modis erit quaerenda et cognoscenda. Dantur quippe casus, quibus potius *principia, origines, fontes, rationes, media, instrumenta* etc. quaeras, quam *causam*. Hinc factum est, ut causam potissimum efficientem, quae veri nominis causa iam olim Stoicis visa est, ipsi *principio fieri* aequiparent Metaphysici, eamque a *principiis essendi et cognoscendi* distinguant. Haec vel ideo monenda esse duxi, quod alia insuper dantur tabulae topicae capita, haud singulis quibusvis rebus aequae applicabilia. Ita v. gr. si de *ente* sermo sit, genera superiora haud dantur, uti vicisim a speciebus inferioribus abstrahendum est, ubi *individuum* suscipitur examinandum. Sic et si res vel idea *simplex* sit, exulabunt utique partes integrantes. Ita et *caussa* supponit mutabilia, contingentia etc. ut adeo, ubi de immutabilibus, necessariis etc. quaestio moveatur, rectius rationes et principia quaerantur.

XII.

His ita praeemisissis, speciliores tabulae topicae usus breviter exponam. *Tabula haec*, uti facile patet intuenti, *indicem offert eorum, ad quae in examinanda re quacunq̄ue, condendaque eius theoria, attendendum est.* Haud tamen credas, hoc necessario *certo fieri debere ordine*, uti postulare videtur definitio cel. BAUMGARTENII; (§. 6.) ideo enim constructa est haec tabula, ut memoriam iuvet et reminiscenciam eorum, quae sua sponte vix cuncta succurrunt. Unde fieri quoque potest, ut, etsi tabulam adhibeas, nihilo minus haud uno eodemque momento cuncta succurrant. At vero cum periculum in mora non sit, in crastinum differre licebit, quae hodierno die memoria reddere recusat. Ipsa tabula nihilo minus *perpetuus erit index eorum, quae vel iam habes, vel*
quae

quae adhuc supersunt conquirenda. Dantur quoque casus, ubi plura capita praetergredi licet, quoties nempe theoriam non per omnia exhaustiendam, verummodo quatenus proposito cuidam scopo inservit excolendam, suscipis.

XIII.

Utiliter tamen in conquirendis theoriae fragmentis initium fit a tertia Columna. Utique enim et immediate ipsemet scias oportet, quid respondeas, cum quaeritur undenam in mentem venerit suscipienda rei discussio, systematisque constructio? quis rei scopus, quaenam occasio te moverit, ad examen propositi obiecti instituendum? Quaecumque vero sit responsum, in dato quovis casu, ad certam quandam classem revocari poterit. Etenim hoc ipso responso habebis

1. Vel certum scopum, cui extruenda theoria inservire debet.
2. Vel tractationis possibilitatem, saltem generatim, perspectam.
3. Vel etiam ipsum tractationis modum, procedendique viam.
4. Vel positionem quandam fundamentalem, qua data, reliqua per se inde fluunt.
5. Vel praemissas menti simul obversantes, unde fluat conclusio, quae rem omnem viamque, vel saltem ex parte, aperit, planamque reddit.
6. Vel perceptum alicubi praesudicium, errorem, factum, lacunam etc. una cum modo, vel saltem possibilitate, rem omnem curatius evolvendi.
7. Vel novam inexpectatamque idearum associationem, qua vel campus aperitur novus, vel via explanatur, etc.

D

8. Vel

8. Vel verum rei momentum, usum, scopum, dignitatem etc.
9. Vel anam dedit res similis, specialior, exemplum, phaenomenon etc.
10. Vel denique quodvis aliud tabulae topicae caput.

XIV.

Quodsi porro res examinanda ita sit comparata, ut iam passim apud Auctores eam videas tractatam, vel saltem haud praeteritam silentio: eadem tertia tabulae columna adeundos esse istos Auctores indicat; et, si unquam obliviscaris, in mentem revocat. Quaecunque vero reperias ab aliis iam dicta, sive vera probataque sint, sive erronea vel dubia, ipsa tabula *cunctos tibi offert titulos*, ad quos referre reperta possis, unaque porro eadem patefacit, quaenam capita intacta reliquerint, quos evoluiti, auctores. Vides ergo, in his omnibus parum, vel nihil inesse difficultatis.

XV.

Proxime sequitur ut primam columnam adeas, evolvasque, quae vel in lexicis variarum linguarum iam notatae et collectae reperiuntur vocis aut nomini: etymologiae, variae significationes, amphiboliae, synonyma, epitheta, metaphorae, phrasae etc. quae quid ad rem faciant, saepissime absque difficultate colligitur. Videas quae de amphiboliis, clasibus, generibus, et synonymis, iam supra notavi. (§. 9.) Multifaria enim est inter utramque primam tabulae columnam relatio et nexus. Ita enim v. gr. quae reperis vocis epitheta, praedicata fiunt, quale in §. cit. est M. Synonyma, phrasae, et metaphorae, proxime ad detegendas distinguendasque ideas affines et correlatas conducunt, saepiusque indicant casus maxime speciales, quibus curatius exami-

natis

natis, uberrima saepe colligitur praedicatorum, partium, concomitantium, relationum, idearumque affinium etc. mellis. Sic et vel ipsa vocis etymologia haud raro ideam suggerit, ad quam genuinum vocis significatum exigere licet. Quandoque et patescit inde casus ille specialis, cui ipsa vocis origo, primusque usus, tribuendus est.

XVI.

Nihil porro obstat, quo minus secundum tertiam tabulae columnam rem ipsam contuearis, eiusque instituas varia examina, vel examinum iam olim institutorum memoriam renoves, ipsamque denique rem ad quaevis tabulae capita exigas. At vero et in his sat cito, si sat bene; nequaquam enim uno eodemque temporis momento cuncta ea, quae succurrere possent, illico succurrunt. Semper tamen *ostendet tibi tabula ista topica, quae adhuc desunt*. Haec, si operae pretium sit, firmiter infigas memoriae, quippe et imposterum ea meminisse iuvabit. Scis enim hac ratione quae nam adhuc supersint associandae ideae, et si data occasione tibi istae succurrant, vel obversentur, vel ipsa lex imaginationis te de suscipienda earum associatione commonesciet.

XVII.

Cave tamen opineris, quascunque ista, quae ad rem faciunt, hac ratione in mentem venire debere. Ita enim ista sunt inter se connexa, atque ab invicem dependentia, ut *dati quibusdam, ratiocinando invenias, tum quae necessario praesupponuntur, tum et quae inde pendent, praeque saepe ab eis inde fluunt, etsi et hac ratione tabula topica perpetuus sit, tum repertorum, tum et reperiendorum, index*. Unde, si quae iam habes reperta et notata, sedulo ista inter se sunt combinanda, permutanda, conferenda, quo videas, quam ratione alia ab aliis vel *pendeant, vel praesupponantur*. Sic enim paulatim

latim ea a reliquis separare dabitur, quae in extruenda theoria vel ideo *prima* sunt, quod tum ab invicem, tum et a reliquis sunt independentia. Haec ipsa porro si inter se conferantur, diiudicari saepius haud aegre poterit, an iunctim sumta unum idemque totum constituent, vel an ob quamdam, quam adesse vides, incompatibilitatem, in varia tota, vel specie vel genere inter se diversa, sint distribuenda.

XVIII.

Porro vel me tacente patet, eadem ratione, qua ipsa res proposita ad singula capita tabulae topicae exigitur, singula quoque et specialiora illa, quae de re iam sunt reperta, ad eadem capita exigi posse, ut adeo idem labor, cum ubivis recurrat, quodammodo infinitus videatur. Finitur tamen, quoties, et quaecumque in parte, vel res in orbem redit, vel ad ideas et relationes simplices, ideoque primas, perventum est. Ab his enim rectissime fit extruendae theoriae initium. Huius vero theoriae ordo fere talis erit.

1. Exordioris a scopo, momento, occasione etc. cum rei, tum et ipsius tractationis.
2. Excutias, si quae occurrunt, nominis amphibolias, maxime eas, quae minus sunt obviae, facileque ad logomachias deducunt.
3. Reiciias significatus ad scopum haud facientes, reliquos, si qui adsunt, una cum ideis affinis ad species et classes refer.
4. Exponas genesin ideae, modumque, quo ad eam pervenire licet.
5. Enumeres rei partes integrantes, ostendasque, has iunctim sumtas totum constituere, partesque a partibus requiri.

6. *Attributa distribuas inter species et partes integrantes, prout ipsis sunt tribuenda, vel inde pendent, quo casu ex aliis ipsis prioribus sunt deducendae.*
7. *Rem cum rebus affinibus, connexis etc. partesque rei cum rerum istarum partibus conferas, quo habeas relationes et pendentes inde affectiones etc.*
8. *Ad causas, effectus, fines, media, dimensiones etc. porro procedas, quo inde theoriae pars practica et mathematica deducatur etc.*

XIX.

Ex dictis iam liquet, latissime patere *Topices* usum, neque eam inani inservire debere garrulitati, vel reperendis argumentis rhetoricis utcumque probantibus, etsi et ipsis *Oratoribus* usui esse possit, maxime si adiungantur tituli, vel loci, voluntatem et affectus spectantes. Etenim nec *Orator* operam et oleum perdere censendus est, si thema tractandum philosophico subiciat examini ante, quam istud tractandum elaborandumque suscipiat. Ita enim argumentis spuris, fucumque facientibus, veriora exactioraque substituet, et si huiusmodi argumenta vel ipsa res, vel ingenii acumen suppeditare recuset, ab ipso themate tractando abstrahet animum, eaque relinquet, quae tractata nitescere posse desperet.

XX.

Etsi, quod iam supra monui, (§. 8.) *tabula topica* cum res ipsas praesupponat cognititas, *tyrones* nil iuvet; nihilo minus exercitio quodam opus est, si quidem frequentius et expectitius ea uti velis in examinandis ideis philosophicis, et ipsam elegantiorum litterarum theoriam spectantibus. Ita enim comparatae sunt *ideae* istae, quarum indicem *tabula* offert, ut si ipsa rei theoria obliantur oculis, eas statim agnos-

scas, contra ea, si in re quaerenda sint earum obiecta, haec plerumque magis latent, circumstantiis alienis involuta, nominibusque designata propriis et individualioribus. Rationem si quaeras, hanc primariam esse reperies. Facilius est ab individualibus et specialibus ad abstractiora ascensus, quam quidem ab his ad illa descensus, vel ad collateralia transitus. Porro et hoc evenit, ut plerumque plura tabulae capita iunctim reperiantur, quatenus vel in re ipsa inter se connexa sunt, vel eo ordine, eoque nexu succurrunt, quem ipsa lex imaginationis quovis casu alium aliumque suppeditat, vel sequitur. Ita v. gr. iungi inter se quandoque animadvertes

1. Actiones cum modo agendi, et scopo, et effectu, et mediis.
2. Effectus pro variis circumstantiis varios, una cum phrasibus terminisque analogis, effectibus similibus, olimque simul perceptis etc.
3. Mutatum situm, locum, cum mutata adparentia, nexu, circumstantiis etc.
4. Partes integrantes, cum earum nexu, praesuppositis, relationibus, determinationibus fini conformibus, adverbantibus etc.
5. Rationes cum rationatis, in se, vel pro datis circumstantiis, scopis, mediis, medelibus etc.
6. Casus praecipuos, cum eminentibus quibusdam affectionibus rei, phaenomenis etc.
7. Singulis porro his imaginatio, vel similia, vel olim simul percepta, immixta.

XXI.

Porro utique facilius succedit eorum, quae rem quamvis propositam concernunt; reminiscencia, quoties v. gr. ea quae sunt similia ut similia, quae sunt caussae ut caussas, quae partes sunt ut partes etc. iam olim cogitasti, sive data opera, sive incidenter id factum sit. Contra ea, quoties nova sunt, quae ad exstruendam rei theoriam requiruntur, tabula quidem titulos offert, at vero simul totidem existunt problemata prius resolvenda, quam de condenda theoria cogitare liceat. Ponas v. gr. rem, eiusve ideam, compositam esse, utique tabulae columna quarta statim de conquiritendis eius partibus integrantibus commonefaciet, similiterque indagandum esse partium nexum, dependentiam etc. reique caussas etc. indicabit. At ipsa horum problematum solutio haud aequae facile absolvitur, dantur enim casus quibus intricatissima est. Ut adeo et hinc pateat, topicam rectius reminiscendi, quam inveniendi artem vocari (§. 3.). Nihilominus tamen haud inficiandum est, ita amplificari posse tabulam topicam, ut et specialiora illa complectatur capita, ad quae istorum problematum solutio in casibus specialioribus reducitur. Sic enim utique specialiora dantur, partium integrantium, caussarum, relationum etc. criteria, requisita, symptomata, quibus facilius dignoscantur. Haec vero ab Ontologia, curatius exculta, olim erunt expectanda. Interea coronidis loco hoc adiungam, pleraque tabulae capita ea ipsa esse, a quibus haud invita Minerva initium faciet, qui excogitandae characteristicae et combinatoriae universali operam navare, viresque ingenii periclitari cupiat.

TOPICES

T O P I C E S

<i>Nomen.</i>	<i>Idealia.</i>	<i>Ens cogitans.</i>	<i>Res.</i>
In variis linguis	Genesis ideae	Occasio theoriae	Principia essendi
Etymologia	Clasfis ideae	- - - - - examinis	Rationes
Clasfis nominis	- - - Logica	Unde in mentem	Caput, momentum
Significatus proprius	- - - psychologicae	venereit?	Determinaciones
- - - metaphoricus	Ideae simplices	Quis scopus? usus?	Requisita, Symptomata
Ufus speciales	Ideae individuales	momentum?	Materia
Phrases, in quibus occurrit nomen	- - - in exemplis	Cuiusnam scientiae pars?	Forma
Ufus apud varios auctores	Imagines	Examina instituta?	Qualitates
Abusus.	Simulacra	Principia cognoscendi?	Diversitates in se
Coniugata	Typi	Qua ex parte intendenda?	Uniformitates
Composita	Similia certo respectu	Motiva	Systema, totum
Derivata	Ideae affines	Signa, characteres	Partes integrantes
Praefixa	- - - coordinatae	Criteria, Symbola	Partium requisita
Suffixa	- - - analogae	Praejudicia	- - - dependentia
Enclitica	- - - subordinatae	Rei intuitio	- - - nexus
Amphiboliae	Classes	Modus, quo se menti sensibusque im-primitt.	- - - ad rem relationes
Significatus improprii	Similitudines	Admixtae ideae	- - - vinculum commune
Metaphorae	Genera	Mutationes	Norma, leges, regulae etc.
Homonyma	Cospecies	Somnia	Status permanentiae
Metonymiae	Species	Phantasmata	Symmetria, Ornatus
Synonyma	Differentiae specificae	Errores	Perfectio
Paronyma	Fundamenta divisionum	Aliorum de re iudicia	Ordo legalis
Epitheta	Contraria	Sententiae	- - - localis
Antitheta	Opposita	Reperta	Confusio, defectus etc.
Sententiae	Propria	Quaestiones dubiae etc.	Gradus intensivi
Phrases analogae.	Essentialia		- - - extensivi
	Praedicata		Limites
	Subiectum		Homogeneitates
	Praedicatum		Dimensiones
	Datum, quaesitum		Unitates
	Identica		Praedominantia
	Problemata inversa		Eminentia
			Affectiones
			Modi, Variationes
			Modus operandi,
			Variatio certo hinc

TABULA SYNOPTICA

<i>Ens operans.</i>	<i>Relationes.</i>	<i>Concomitantia.</i>
Principia, Geniti	An res ipsa relatio?	Observata plerumque de re, circa eam etc.
Origo, fontes	Relatio rei ad res	Casus singulares
Ortus, genesis rei	Vinculum, nexus	Exceptiones
----- partium	inter res et res	Restrictiones
----- nexus	Connexa, dependentia	Conditiones necessariae
Causae concurrentes	Praesupposita	----- arbitrariae
----- accidentales	Dependentia rei a rebus	Status rei externus
Occasio	Coexistentia	Res in qua
Modi efficiendi rem	Inhaerentia	ad quam
Vires	Incorporatio	pro qua etc.
Ineritus, destructio	Antecedentia	Contiuncta, connexa
Mutatio, alteratio	Subsequentia	Adiuncta, adnexa
Finis, Icopus	Simultanea	Admixta, immixta
Requisita ad datum finem	Successiva	Transitoria
----- mediocrum	Influxus	Accessoria
----- materiae	Res affines	-----
----- formae	----- combinabiles	-----
Abusus rei	----- permutabiles	-----
Apitudo, receptivitas	Imagines, typi	-----
Cui bono?	Classis rei et rerum	----- ubi non
Media	Objecta, Subiecta	----- adparens, falsus
Caute lae	Mutatio	Situs, positus
Motiva	Status praecedens et consequens	Adparentia rei
Modi quibus res agit	Impedimenta	Quies
Effectus propiores	Adiumenta	Duratio, tempus
----- remotiores	Ufus speciales	Motus, mutatio
Sequelae		----- loci
Ufus, commoda		----- circumstantiarum
Damnia		Phaenomena externa
Reactio.		-----
		----- adparens
		----- finis, color
		----- Vicina, proxima
		----- Remota